

Xalça toxuculuğu Azərbaycanda tətbiqi sənətin ən qədim növlərindəndir. Arxeoloji və tarixi mənbələr bu sənətin köklərinin tunc dövrünə - təxminən beş min il əvvələ gedib çıxdığını təsdiqləyir. Mingəçevirdə aşkar olunan III-VIII əsrlərə aid katakomb qəbirlərindəki palaz və xalça qalıqları, eləcə də toxuculuq alətləri bu sənətin qədimliyini sübut edir. Azərbaycanın təsərrüfat şəraiti, xüsusilə qoyunçuluğun inkişafı və təbii boya bitkilərinin zənginliyi xalçaçılığın inkişafı üçün münbit zəmin yaradıb. Ona görə də xalçaçılıq sənətinin bu torpaqlarda çiçəklənməsi həm təbii resurslara əsaslanır, həm də yüksək estetik zövq və kollektiv yaradıcılıq təcrübəsi ilə müşayiət olunur. Lakin zamanın daim dəyişən dinamikası xalçaçılığa da təsirsiz ötüşməyib. XXI əsrdə rəqəmsal texnologiyalar və müasir fotoqrafiyanın inkişafı xalça sənətinə yeni ifadə vasitələri gətirib. Beləliklə, fotoxalça anlayışı meydana çıxıb. Yeni sənət növü həm də Azərbaycan xalçaçılığının davamlılığını və çevik transformasiya qabiliyyətini sübut edir. Belə ki, qədim texnologiya ilə müasir fotoqrafiya sintezində yaranan əsərlər bir tərəfdən milli ənənəyə söykənir, digər tərəfdən isə qloballaşan dünyada vizual ifadənin sərhədsiz imkanlarını nümayiş etdirir. "FOTOXALÇA" şirkətinin direktoru Orxan Hüseyn söhbət zamanı bu sənətin əhəmiyyəti və milli mədəniyyətimizin tətbiqi barəsində danışarkən bildirdi ki, yeni ideya ənənəvi yanaşma ilə innovasiyanın kəsişməsində formalaşır:

- 2009-2010-cu illər ərəfəsində xarici səfərdən vətənə qayıdarkən yaxınlarıma mənəvi dəyəri böyük olan hədiyyə axtarırdım. Qarşıma çıxan unikal seçimi gələcəkdə həyata keçirəcəyim layihə üçün mənə ilham verdi, sənətimin başlanğıc nöqtəsinə çevrildi. Hədiyyəni yaxınlarıma təqdim etdikdən sonra onların simasında gördüyüm sevinc, təəccüb və heyrat hissi məndə sual yaratdı: Niyə insanın duyğularını, portretini, milli-mədəni tariximizi xalçaçılıq sənətinin dili ilə ifadə etməyə? Bu düşüncədən doğan zərurətlə mən Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin milli dövlətçilik və identikliyəmizin təməl daşı kimi strateji rolunu araşdırmağa başladım. Xalçaçılıq sənəti xalqımızın tarixini, təbiətini, sosial strukturlarını və dünyagörüşünü əks etdirən sənət nümunəsidir. Bu sənətin beynəlxalq mədəni arenada ölkəmiz üçün həm də

zayn və montaj sahəsində peşəkar mü-təxəssislərlə əməkdaşlıq quruldu. Layi-

"yumşaq güc" vasitəsi olduğu şəksizdir. Çünki xalçalar üzərinə işlənən hər bir naxış və ilmə milli-mədəni koda malikdir və Azərbaycanın tarixi-mədəni sərvətlərini qorumaq, dünyaya çatdırmaq missiyası daşıyır. Bu sənət bizim zəngin mədəni irsimizdir.

Xalça Azərbaycan xalqının tarixini, dünyagörüşünü, həyat tərzini və sosial yaşayışının yaddaşındadır. Bu səbəbdən biz fotoxalçaçılıq layihəsi üzərində işlədik. İlk mərhələdə lazımi texnoloji avadanlıqlar əldə olundu, rəqəmsal di-

hənin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, texnoloji vasitələrin imkanlarından istifadə edərək insan portretlərini, unudulmaz anları və emosional xatirələri xalça üzərində vizual və sənətkarlıq baxımından orijinal formada əbədiləşdiririk. Müştərilərimiz tərəfindən göndərilən fotosəkillər öncə dizayn edilir və qrafik baxımdan emal olunur, daha sonra isə xüsusi proqram təminatı vasitəsilə xalça üzərinə köçürülür. Hazırda müəssisəmizdə üç əsas xalça növü istehsal edilir: xovlu, ipək və kilim toxunuşlu xalça-

naxış texnikalarını ustad xalçaçılardan öyrənirik. İstehsal prosesində yalnız Azərbaycan xalçaçılıq məktəblərinə məxsus naxışlar və ornamentlərdən istifadə edirik. Bunlara Qarabağ, Şirvan, Quba, Bakı və Şamaxı xalçaçılıq məktəblərinin motivləri daxildir. Bizim prinsiplə mövqeyimiz odur ki, heç bir xarici xalça üslubuna müraciət olunmur.

Vətən müharibəsindən sonra xalça sifarişlərində Qarabağ naxışlarına xüsusi maraq artıb. Bu isə ictimai şüurda milli irsə qayıdışın, tarixi yaddaşın bərpası yönündə formalaşan mədəni meyllərin göstəricisidir. Son illərdə isə İrəvan xanlığına məxsus qədim ornamentlər aktual mövzuya çevrilib. Hazırda arxivimizdə 20-yə yaxın İrəvan dekoru əsasında hazırlanmış orijinal dizayn mövcuddur ki, bu nümunələr istər sosial mediada, istərsə də digər açıq mənbələrdə yayımlanmayıb, yalnız tarixçilər və xalçaçılıq üzrə mütəxəssislərin təqdim etdikləri mənbələrdən əldə olunub. Ornament seçimi və naxış quruluşu zamanı biz daim elmi mənbələrə istinad edirik. Xüsusilə, Azərbaycan Xalça Muzeyinin verdiyi məlumatlar, Rəssamlıq Akademiyasının müəllim və professor heyəti, Milli İncəsənət Muzeyi və Lətif Kərimovun xalça kataloqları bizim üçün əvəzolunmaz mənbədir. Lətif Kərimovun elmi-sənətkarlıq irsi kon-

septual yanaşmamıza istiqamət verir.

Müəssisə öz fəaliyyətini yalnız portret xalçalarıla məhdudlaşdırmır. Hazırda xalça toxunuşlu dekorativ güzgülər, restoran və mehmanxana interyerlərinə uyğun sənət nümunələri, eləcə də xalçadan hazırlanmış fotozonalar da təqdim edilir. Bu yanaşma xalçanı müasir vizual estetikə və interyer dizaynı ilə uzlaşdırır, onu həm yaddaş daşıyıcısı, həm də emosional təsir elementi kimi təqdim edir. Məsələn, beynəlxalq tədbirlər keçirilən zaman ölkəmizə gələn xarici qonaqlar şəkil çəkdirmək üçün foto guşələrə ehtiyac duyurlar. Bu məqsədlə biz xalçalardan yaradılan fotozonalar vasitəsilə xarici vətəndaşlara Azərbaycan xalçaçılıq mədəniyyətinin zənginliyi və tarixi barədə ətraflı informasiya verir, onların diqqətini cəlb et-

məklə yanaşı, milli tariximizin və mədəni irsimizin dünya ictimaiyyətinə düzgün çatdırılmasında töhfəmizi verməyi hədəfləyirik.

"FOTOXALÇA" şirkəti Azərbaycanın zəngin xalçaçılıq irsini müasir texnoloji imkanlarla birləşdirən platforma kimi bir sıra yerli və regional sərgilərdə fəal iştirak edib. Təşkil olunan layihələr arasında xüsusi əhəmiyyətli təşəbbüslərdən biri isə Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş sərgidir. Dövlətçilik tariximizin memarı Ulu Öndər Heydər Əliyevin zəngin və çoxşaxəli irsini xalça sənətinin dili ilə əks etdirmək məqsədilə biz 44 xalça toxumuşduq. Bu rəqəm rəmzi anlam daşıyır. İkinci Qarabağ müharibəsində qazandığımız tarixi Zəfəri ifadə edir, həm də xalqın yaddaşında dərin iz qoyan dahi liderin siyasi və şəxsi həyat yolunun müxtəlif mərhələlərini əks etdirir. Layihənin üzərində aparılan geniş tədqiqat işləri nəticəsində Ulu Öndərin ailə mühitini, şəxsi heyatını, dövlətçilik fəaliyyətini və ictimai-siyasi uğurlarına aid vizual materiallar topladıq. Bu məqsədlə Heydər Əliyev Fondu ilə əməkdaşlıq, eləcə də Ulu Öndərin şəxsi fotoqrafı və digər arxiv mənbələri vasitəsilə çox az tanınan, bədii baxımdan dəyərli fotosəkillər əldə etdik. Həmin görüntülər əsasında hazırlanan eskizlər müasir rə-

qəmsal dizayn texnologiyası ilə xalçaya köçürüldü. Bu unikal xalçalar yalnız Bakı şəhərində deyil, həm də Azərbaycanın bir çox rayonlarında, universitetlərdə və ictimai məkanlarda geniş auditoriyaya təqdim olundu. Sərgilər həm gənc nəslin yaddaşında dahi şəxsiyyətin irsini daha dərinlən tanımaq, həm də xalça sənəti vasitəsilə milli ruhun, dövlətçilik ənənəsini nümayiş etdirmək baxımından əhəmiyyətlidir. Eyni zamanda, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 102-ci ildönümünə həsr olunmuş sərgi Sumqayıt şəhərində təşkil edildi. Bu sərgidə Zərifə xanımın şəxsi və peşəkar həyatını əks etdirən nadir fotosəkillər toplanaraq xalça üzərində kompozisiyalar şəklində təqdim olundu. Həmçinin Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin banilərindən olan Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığının 100 illiyinə həsr olunmuş sərgi Mədəniyyət Nazirliyi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində gerçəkləşdirildi. Bu tədbir zamanı Üzeyir Hacıbəyov, Rəşid Behbudov və digər sənət korifeylərinin portret xalçaları hazırlandı və musiqi mövzulu dekorativ xalçalara birlikdə Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında geniş ictimaiyyətə göstərildi.

Milli mətbuat tariximizin təməli olan "Əkinçi" qəzetinin 150 illiyi münasibətilə keçirilən sərgi də fəaliyyətimizin mühüm mərhələlərindən biridir. Xətai Rayon İcra

Hakimiyyəti, Mədəniyyət Nazirliyi və "EMEDIA GROUP"un birgə təşəbbüsü ilə keçirilən tədbirdə İrəvan xanlığına məxsus nadir xalçalar, həmçinin Qarabağ xalçalarının xəritəsi və bölgələr üzrə yerli toxuculuq üslubları hazırlandı. Bu təqdimat zamanı hər bir mahalın xalça motivləri sistemləşdirildi, xəritə üzərində dəqiqliklə yerləşdirildi və ilk dəfə olaraq vahid vizual kompozisiya şəklində nümayiş etdirildi. Bu təqdimat həm peşəkarlar, həm də ictimaiyyət tərəfindən böyük maraqla qarşılandı. İyulun 19-da Medianın İnkişafı Agentliyi ilə III Şuşa Qlobal İnkişafı Forumunda da iştirakımız xüsusi önəm daşıyır. Forum çərçivəsində təqdim etdiyimiz milli dekor elementləri, o cümlədən İrəvan xanlığına məxsus masa və fotozona kompozisiyaları beynəlxalq media nümayəndələrinin diqqətini cəlb etdi. Burada tanınmış beynəlxalq jurnalistlər, o cümlədən Reza Deqati, litvalı jurnalist Riçard Latifis, ukraynalı və qırğızıstanlı media təmsilçiləri ilə ünsiyyət quraraq onlara xalçalarımızı verdik. Xüsusilə, 1797 və 1819-cu illərə aid İrəvan xanlığı xalçaları və onların Nyu-York şəhərindəki Metropoliten Muzeyində saxlanılan nadir nümunələr haqqında danışdıqca qonaqların emosional reaksiyaları və marağı bu sənətin necə dərin və təsirli olduğunu bir daha göstərdi. Orada İrəvan xanlığına məxsus motivlər əsasında hazırladığımız xüsusi kəlağaylar qonaqlara hədiyyə olundu. Bu dizaynlar orijinal tarixi motivlərə tam uyğun şəkildə hazırlanmış, xalça sənətimizin həm estetik, həm də mədəni-publisistik gücünün sübutudur. Şirkətimizin əsas şüarlarından biri də budur: "Hər yerdə izimiz var" - bu, həm coğrafi, həm də mədəni mənada xalçaçılıq vasitəsilə qoyduğumuz dəyər izini simvolizə edir. Eyni zamanda, təqdim etdiyimiz sənət nümunələrinin mahiyyətini ifadə edən başqa bir devizimiz də var: "Hədiyyənin qiyməti var, sevginin qiyməti yoxdur". Bu yanaşma bizim xalçalarımıza mənəvi dəyər bəxş edir.

Söhbəti yazdı:
Fidan ƏLİYEVƏ,
"Respublika".